

Sosiaali- ja terveystoimikunta

Asia: HE 116/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Omaishoitajaliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa sosiaali- ja terveystoimikunnalle.

Omaishoitajaliiton arvio on, että esitetyt muutokset heikentävät kaikkein pienituloisimpien sopimuksen tehneiden omaishoitajien (jatkossa ns. sopimusomaishoitaja) asemaa entisestään.

Vaikka muutokset leikkaavat yhteiskunnan kustannuksia toimeentulomaksuissa, on vaarana, että kustannukset kasvavat muutoin hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungissa: Osa sopimusomaishoitajista saattaa kokea, että edellytykset omaishoitamiseen eivät enää ole kohtuullisia ja oikeudenmukaisia toimeentulon näkökulmasta. Ehdotus myös poistaa toimeentulotuen asiakkailta taloudelliset kannustimet toimia sijaisomaishoitajina omaishoitajien vapaiden aikana. Esitettyjen muutosten seurauksena voi siis olla omaishoitajien määrän väheneminen, jolloin yhteiskunnan tulee järjestää hoivan tarpeessa oleville henkilöille heidän tarvitsemansa tuki ja palvelut huomattavasti korkeammilla kustannuksilla kuin mitä omaishoidosta syntyisi.

Omaishoitajaliitto peräänkuuluttaa

- **omaishoidon tuen palkkion ja sijaisomaishoitajalle myönnettävän palkkion muuttamista kokonaisuudessaan etuoikeutetuksi tuloksi toimeentulotuessa ja muussa sosiaaliturvassa sekä**
- **Vähintään neljä tuntia päivittäin edellyttävien vanhuksen, vammaisen tai pitkäaikaissairaana läheisen sitovien hoivatilanteiden huomioimista (2 a §, 1.mom. kohta 8), vaikka hoivaan ei olisikaan myönnetty omaishoidon tukea.**

Omaishoitajaliitto katsoo, että muutosesitykset ovat ristiriitaisia suhteessa hallitusohjelman tavoitteeseen edistää omaishoitajien asemaa ja yhdenvertaisuutta. Ristiriitaa on myös siinä, että hallitus on esittänyt omaishoidon tuen alimman palkkion korotusta noin 10 prosenttia (HE 110-2025), mutta samanaikaisesti ehdottaa näitä merkittäviä heikennyksiä kaikkein pienituloisimpien omaishoitajien sosiaaliturvaan.

Hallituksen esityksen keskeinen asiasisältö

Esityksen keskeinen muutos tarkoittaisi, että toimeentulotuen hakijoita edellytetään hakemaan myös muita ensisijaisia etuisuuksia, mukaan lukien työttömyysturvaa. Jotta hakija olisi oikeutettu työttömyysturvaan, ehdotetaan toimeentulotuen saajille myös velvoite ilmoittautua kokoaikaiseksi työnhakijaksi joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Velvoitteiden laiminlyönnistä voitaisiin laskea toimeentulotuen perusosaa 20, 40, tai jopa 50 prosenttia.

Toimeentulotuen 150 euron ansiotulovähennys poistettaisiin 18 vuotta täyttäneiltä henkilöiltä. Lisäksi heiltä poistettaisiin muiden vähäisiksi katsottavien tulojen ja avustusten etuoikeus. Tämä tarkoittaisi

omaishoitoperheillä huomattavaa tulojen alenemaa ja jopa perustoimeentulotuen ulkopuolelle jäämistä.

Myös henkilöiltä, jotka ilman omaishoidon sopimusta hoivaavat läheistään yli neljä tuntia päivässä eivätkä pysty hoivan sitovuuden vuoksi täyttämään uusia työnhakuvelvoitteita, voi toimeentulotuen perusosa leikkaantua jopa 50 prosenttia eli noin 216–296 euroa kuukaudessa. Summa perustuu toimeentulotuen perusosan tasoihin vuonna 2025.

Toimeentulotuen myöntämisedellytysten joustot ovat tervetulleita – mutta ne pitää kohdentaa myös sitovassa hoivavastuussa oleviin, ei pelkästään sopimuksellisiin omaishoitajiin.

Omaishoitajaliitto arvostaa esityksen pyrkimystä huomioida sopimuksen tehneet omaishoitajat: Kun omaishoidon sopimuksen tehnyt henkilö on sitovassa hoivavastuussa yli neljä tuntia päivittäin, olisi hän vapautettu vaatimuksesta hakea kokoajatöitä. (Lakiluonnos, 2a § velvollisuus hakeutua työnhakijaksi, 1. mom. kohta 8).

Kansallisessa omaishoidon kehittämisohjelmassa (KOHO) arvioitiin vuonna 2014, että omaishoidon tuen kriteerit täyttäviä omaishoitotilanteita olisi ollut jopa 60 000, mutta tuolloin omaishoidon sopimus oli 40 500 henkilöllä. Omaishoidon tuen alin palkkiotaso on tällä hetkellä 472 euroa ja HE-110/2015 mukaan noin 530 euroa 1.1.2026 alkaen. Tällä hetkellä noin 70 % omaishoitajista saa alinta palkkiota. (Lähde Omaishoidon tuen kansalliset myöntämisperusteet – THL:n ehdotus, 2022)

Omaishoitajaliitto ehdottaa, että poikkeusehtoja muutetaan. Esityksen mukaan edellytetään omaishoidon sopimusta **ja** vähintään neljän tunnin hoidon sitovuutta päivässä. Poikkeus määriteltäisiin seuraavasti: Joko edellytetään omaishoidon tuen sopimusta **tai** muutoin osoitettu vähintään neljän tunnin päivittäinen sitova hoivavastuu vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoitamisessa ja huolenpidossa.

Omaishoitajaliiton esittämä määritelmä poikkeuksesta selkeyttäisi lain soveltamista ja vähentäisi turhaa hallintoa arviointien tekemiseksi. Omaishoidon tuen sopimus riittäisi perusteeksi siihen, ettei hoivavastuussa olevalla olisi velvoitetta hakea kokoajakaista työtä, eikä hoidon sitovuutta tarvitsisi uudelleen arvioida.

Arviointi hoidon sitovuudesta tehtäisiin ainoastaan silloin, kun henkilöllä ei syystä tai toisesta ole omaishoidon sopimusta, vaikka läheisen hoito vaatii runsaasti läsnäoloa ja hoivaa tai huolenpitoa.

Ellei sopimuksettomien läheis- ja omaishoitajien poikkeusta täsmennetä kattavammin, toimeentulotuen myöntämiskäytännöt voivat muodostua eriarvoisiksi sen mukaan, millä hyvinvointialueella hoidettava läheinen asuu. Väljästi säädellyn omaishoidon tuen lainsäädännön vuoksi omaishoidon peittävyys ja mahdollisuudet saada omaishoidon tukea vaihtelevat hyvinvointialueiden välillä palvelustrategioiden ja määrärahojen mukaan.

Koska viimesijaisessa toimeentulotuessa on kyse välttämättömän huolenpidon ja ihmisarvoisen elämän turvaamisesta, on vaikea löytää perusteluja sille, miksi hyvinvointialueen omaishoidon tuen kriteereillä olisi näin suuri vaikutus henkilön sosiaaliturvaan tilanteissa, joissa hän päätyy toimeentulotuen asiakkaaksi.

Jo nykyisinkin omaishoidon tuen sopimuksen saamiseksi hoivatehtävän on oltava sitovaa ja vaativaa. Esimerkiksi Päijät-Hämeessä edellytetään ympärivuorokautista hoitoa, jotta henkilölle myönnetään alimpaa omaishoidon tukea.

Sopimusomaishoitajien toimeentuloturvan tarve

Sopimusomaishoitajien lukumäärä on kasvanut perustoimeentulotuen asiakkaina. Vuonna 2017 noin 1 300 omaishoitoperhettä joutui turvautumaan perustoimeentulotukeen (Mikkola & Tillman, 2018). Vuonna 2024 omaishoidon tuen saajista noin 2 300 kotitaloutta joutui turvautumaan perustoimeentulotukeen (Lähde: hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi omaishoidon tuesta annetun lain ja perhehoitolain muuttamisesta, Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/13139/2025, s. 20 – 21).

Sosiaaliturvaan kohdistuneet leikkaukset ovat todennäköisesti lisänneet omaishoitajien toimeentulotuen tarvetta ja heitä saattaa olla aiempaa enemmän toimeentulotuen saajissa. Suoraa siirtymistä toimeentulotuen asiakkaaksi hillitsee yleisen sosiaaliturvan ja viimesijaisen sosiaaliturvan epäsymmetrisyys suhteessa omaishoidon tuen palkkioon.

Omaishoidon tuen palkkio on tärkeä säilyttää ja huomioida etuoikeutettuna tulona sosiaaliturvassa. Näin on toimittu yleisen asumistuen kohdalla. Siinä etuuden hakijalle tai perheeseen maksettu omaishoidon palkkio ei pienennä tai vaikuta maksettavaan asumistukeen etuutta heikentävästi.

Toimeentulotuessa omaishoidon tuen palkkio sitä vastoin lasketaan täysimääräisesti tuloksi, pois lukien 150 euron etuoikeutetun tulon osuus, jota nyt hallituksen esityksessä esitetään poistettavaksi kaikilta toimeentulotuen asiakkailta. Omaishoitajaliitto katsoo, että omaishoitajien kohdalla olisi olemassa hyvät perusteet positiiviselle erityiskohtelulle, sillä muutoin omaishoitajat joutuisivat muuta väestöä taloudellisesti huonompaan asemaan läheisensä terveydentilasta, vammasta tai muusta sitovan hoivan tarpeesta johtuen. Heidän heikko taloudellinen asemansa liittyy yleensä siihen, etteivät he pysty sitovan hoitovastuun vuoksi käymään ansiotyössä. Positiivista erityiskohtelua puoltaa myös se, että lukumääräisesti kysymys on pienestä joukosta ihmisiä, joiden tekemä hoivatyö hyödyttää merkittävästi yhteiskuntaa.

Lopuksi

Omaishoitajaliitto on huolissaan kehityksestä, jossa sosiaaliturva ei huomioi läheis- ja omaishoitajien tilanteiden erityisyyttä, ja edellytykset toimia tai jatkaa omaishoitajana heikkenisivät erityisesti pienituloisilla sopimusomaishoitajilta ja sopimuksettomilla omaishoitajilla.

Esitetyt toimeentulotuen kiristykset voivat tulla yhteiskunnalle kalliimmaksi kuin oletetut säästöt, jos kiristykset johtavat omaishoidon päättymiseen kiristysten vuoksi. Omaishoito ja sijaisomaishoito on moninkertaisesti edullisempaa yhteiskunnalle kuin vastaavan tasoinen hoito jollain muulla tavalla järjestettynä.

Esimerkiksi ympärivuorokautinen palveluasuminen on yli viisi kertaa kalliimpaa kuin omaishoito, kun otetaan huomioon omaishoidon keskimääräinen palkkio ja kolme vapaapäivää kuukaudessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa hoidettavan henkilön omaishoitajan vapaan aikana. Useat tieteelliset tutkimukset osoittavat, että omaishoitajat säästävät yhteiskunnalle vuositasolla useita miljardeja euroja (vrt. esimerkiksi Kehusmaa 2014).

Mikäli Kela edellyttää työnhakua toimeentulotuen ehtona, hyvinvointialueen tulee arvioida hoivatilanne ja järjestää tarvittava tuki, esimerkiksi tilapäinen palvelu tai sijaisjärjestely, jotta henkilö voi olla työmarkkinoiden käytettävissä. Hyvinvointialue vastaa hoivapalveluista, kunta työllisyyspalveluista ja täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta. Mikäli Kela edellyttää työnhakua toimeentulotuen saamiseksi, hyvinvointialueiden tulee järjestää läheistään hoitavalle tarvittavat palvelut ja sijaisjärjestelyt, jotta hän voi olla työmarkkinoiden käytettävissä.

Omaishoitajaliitto painottaa, että omaishoito on huomioitava paremmin sosiaaliturvan uudistuksissa. Hyvinvointialueiden on kustannustehokasta järjestää osa hoidosta omaishoitona silloin, kun halukkaita läheis- ja omaishoitajia on. Siksi omaishoito ja sijaisomaishoito pitää huomioida strategisesti hyvinvointialueiden hoivapalveluiden kokonaisuudessa.

Omaishoitajaliitto ry

Helsingissä 12.11.2025

Elias Vartio
Oikeudellinen asiantuntija

Matti Mäkelä
aluevastaava

Lisätietoja

Elias Vartio, oikeudellinen asiantuntija, elias.vartio@omaishoitajat.fi

Matti Mäkelä, aluevastaava, matti.makela@omaishoitajat.fi, p. 020 7806 568

Lähteet

Mikkola, Hennamari ja Tillman, Päivi. 2018. Työikäinen omaishoitajaperhe voi joutua rahapulaan. Kelan tutkimusblogi 22.3.2018. Saatavilla: <http://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/4482>

Kehusmaa, Sari, Ilmarinen, Katja, Jokinen, Sari, Kauppinen Sari, 2022, THL:n Työpaperi 43/2022 Omaishoidon tuen kansalliset myöntämisperusteet – THL:n ehdotus [Omaishoidon tuen kansalliset myöntämisperusteet – THL:n ehdotus](#)

Kehusmaa, Sari, 2014: Hoidon menoja hillitsemässä. Heikkokuntoisten kotona asuvien ikäihmisten palvelujen käyttö, omaishoito ja kuntoutus. (väitöskirja)

Luonnos hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi omaishoidon tuesta annetun lain ja perhehoitolain muuttamisesta, Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/13139/2025, s. 20 – 21

STM, 2014, [Kansallinen omaishoidon kehittämisohjelma \(KOHO\): Työryhmän loppuraportti](#)